

KMP.570.22.2018.RK

**Raport Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur z wizytacji
Komisariatu Policji VIII w Krakowie
(wyciąg)**

1. Wprowadzenie

Na podstawie artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192), dalej OPCAT, oraz działając na wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniu 5 września 2018 r. Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur (dalej: KMPT, Mechanizm) wizytował Komisariat Policji VIII w Krakowie, os. Zgody 10 (dalej: Komisariat, jednostka, placówka).

W skład zespołu wizytującego wchodził: Aleksandra Osińska (psycholog), Rafał Kulas (prawnik) oraz Michał Kleszcz (prawnik, przedstawiciel Biura Pełnomocnika Terenowego Rzecznika Praw Obywatelskich w Katowicach).

Celem wizytacji KMPT, zgodnie z art. 19 OPCAT, było sprawdzenie sposobu traktowania osób pozbawionych wolności, by wzmocnić, jeśli to niezbędne, ich ochronę przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem, a następnie przedstawić rekomendacje właściwym władzom w celu poprawy traktowania oraz warunków zapewnionych osobom pozbawionym wolności i zapobiegania torturom oraz innemu okrutnemu, niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu, w zgodzie z odpowiednimi standardami organizacji międzynarodowych.

Przeprowadzone czynności polegały na:

- wysłuchaniu informacji na temat funkcjonowania Komisariatu, przedstawionej przez nadkom. Bogusława Wiklika – Komendanta Komisariatu Policji VIII w Krakowie,
- oglądzie pomieszczeń Komisariatu,
- inspekcji środków transportu służących do przewozu osób zatrzymanych,
- rozmowie z personelem placówki,

- analizie dokumentacji, m.in. książki wejść do budynku, listy adwokatów i tłumaczy,
- wykonaniu dokumentacji fotograficznej wybranych pomieszczeń i dokumentacji.

Przedstawiciele KMPT poinformowali Komendanta Komisariatu Policji VIII w Krakowie nadkom. Bogusława Wiklika o ustaleniach dokonanych w ramach powyższych czynności, a także wysłuchali jego uwag i wyjaśnień. Ponadto po zakończeniu wizytacji poddano analizie dokumentację związaną z funkcjonowaniem placówki.

W przedmiocie zainteresowania przedstawicieli KMPT każdorazowo pozostają następujące zagadnienia: traktowanie osób zatrzymanych przez funkcjonariuszy, warunki materialne zatrzymania, funkcjonowanie w praktyce podstawowych zabezpieczeń chroniących osoby pozbawione wolności przed złym traktowaniem, kwalifikacje personelu.

W niniejszym raporcie uwzględniono obszary, które wymagają wzmocnienia z punktu widzenia zapobiegania torturom i innym formom złego traktowania osób pozbawionych wolności (pkt. 4). Raport opisuje również problemy systemowe wymagające zmiany obowiązującego prawa (pkt. 3).

2. Zakaz represji

Stosownie do art. 21 ust. 1 OPCAT żadna osoba (np. zatrzymany, funkcjonariusz Policji, pracownik cywilny Komisariatu, inna osoba przebywająca w placówce w dniu wizyty) lub organizacja, która przekazała KMPT informację nie może ponieść jakiegokolwiek sankcji lub uszczerbku z tego tytułu, niezależnie czy udzieliła informacji prawdziwej, czy fałszywej. Wskazany przepis OPCAT stanowi bowiem, że *żadna władza lub funkcjonariusz nie nakáže, nie zastosuje, nie pozwoli ani nie dopuści do stosowania jakiegokolwiek sankcji przeciwko jakiegokolwiek osobie lub organizacji, za przekazanie krajowemu mechanizmowi prewencji jakiegokolwiek informacji, prawdziwej bądź fałszywej, i żadna taka osoba lub organizacja nie poniesie żadnego uszczerbku w jakikolwiek inny sposób.*

3. Problemy systemowe

3.1. Brak badań lekarskich wszystkich osób zatrzymanych

Nie wszyscy zatrzymani są badani przez lekarza. Policjanci kierują się w tej materii

prawem krajowym. Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych¹ obowiązkowemu badaniu lekarskiemu są poddawane:

- osoby żądające badania lekarskiego,
- posiadające widoczne obrażenia ciała niewskazujące na stan nagłego zagrożenia zdrowotnego,
- oświadczające, że cierpią na schorzenia wymagające stałego lub okresowego leczenia, którego przerwanie powodowałoby zagrożenie życia lub zdrowia,
- kobiety karmiące piersią i w ciąży,
- osoby chore zakaźnie,
- osoby z zaburzeniami psychicznymi,
- nieletni po spożyciu alkoholu lub innego, podobnie działającego środka.

Pomimo, iż prawo krajowe nie określa takiego obowiązku, w ocenie KMPT, obowiązkowym badaniom lekarskim powinny być poddawane wszystkie osoby zatrzymane. Niezależne badanie lekarskie i właściwe dokumentowanie urazów stwierdzonych podczas badania uważane jest za podstawową i minimalną gwarancję chroniącą te osoby przed torturami i przemocą, silnie podkreślaną przez międzynarodowe instytucje monitorujące traktowanie osób pozbawionych wolności – Podkomitet ONZ ds. Prewencji Tortur (SPT)² oraz Europejski Komitet ds. Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu i Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (CPT)³.

Takie badanie chroni też samych funkcjonariuszy przed fałszywymi zarzutami, że obrażenia powstały podczas ich pobytu pod nadzorem Policji. Z kolei świadomość ujawnienia ewentualnych śladów przemocy i ich udokumentowania może zadziałać odstrasząco na osoby rozważające potencjalnie możliwość użycia przemocy.

¹ Zob. § 1. ust. 3 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 13 września 2012 r. w sprawie badań lekarskich osób zatrzymanych przez Policję (Dz. U. z 2012 r., poz. 1102).

² Zob. Raport SPT z wizyty na Ukrainie, CAT/OP/UKR/1, § 45-48; Raport SPT z wizyty na Ukrainie, CAT/OP/UKR/3, § 57-61; Raport SPT z wizyty w Peru, CAT/OP/PER/1, § 20; Raport SPT z wizyty w Szwecji, CAT/OP/SWE/1, § 62-64.

³ European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT). Zob. Drugie Sprawozdanie Ogólne, CPT/Inf (92) 3, § 36-38; Raport CPT z wizyty w Polsce, CPT/Inf (2014) 21, § 26, 30.

3.2. Brak dostępu do obrońcy od początku zatrzymania

Nie każda osoba zatrzymana ma w praktyce dostęp do obrońcy od początku zatrzymania. Taka sytuacja stwarza ryzyko złego traktowania, gdyż jak pokazuje doświadczenie KMPT ryzyko tortur jest największe bezpośrednio po zatrzymaniu. Niezwykle istotna jest tutaj sytuacja osób ubogich, których nie stać na opłacenie obrońcy z wyboru. Ponadto procedura wyboru obrońcy z urzędu nie zapewnia w praktyce dostępu do obrońcy bezpośrednio po zatrzymaniu. Wniosek o przyznanie obrońcy z urzędu można bowiem złożyć dopiero po pierwszym przesłuchaniu w charakterze podejrzanego, nie zaś bezpośrednio po zatrzymaniu. Do czasu więc wyznaczenia obrońcy z urzędu i jego pierwszego kontaktu z klientem, funkcjonariusze realizują z zatrzymanym czynności służbowe (np. przesłuchania, rozpytania). Taka sytuacja stwarza wysokie ryzyko tortur.

KMPT podkreśla, że dostęp osoby zatrzymanej do prawnika jest pojęciem szerszym niż udzielanie pomocy prawnej i zapewnienie obrony w postępowaniu karnym. Taki kontakt stanowi podstawową i minimalną gwarancję prewencji tortur, na co wskazują SPT i CPT⁴.

Obrońca pełni też pozytywną rolę w odniesieniu do jakości dochodzenia i profesjonalizmu funkcjonariuszy, poprawia relacje i współpracę między Policją i zatrzymanymi, co w rezultacie przynosi korzyści śledztwu⁵.

Powyższy problem był już sygnalizowany Ministrowi Sprawiedliwości przez Rzecznika Praw Obywatelskich⁶.

4. Obszary wymagające poprawy

4.1. Traktowanie

Delegacja KMPT nie uzyskała informacji wskazujących na stosowanie przez funkcjonariuszy tortur lub złego traktowania osób zatrzymanych. Niepokój budzi jednak praktyka stosowania kajdanek przez funkcjonariuszy. Zatrzymani podczas doprowadzenia,

⁴ Zob. Raporty SPT z wizyt na Ukrainie, CAT/OP/UKR/1, § 39 oraz CAT/OP/UKR/3, § 50-52; Raport CPT z wizyty w Polsce, CPT/Inf (2018) 39, § 23; Dwudziesty Pierwszy Raport Generalny CPT, CPT/Inf(2011) 28, § 18-25.

⁵ Zob. 2017 Symposium on Procedural Safeguards in the first hours of police custody Outcome Report, APT, s. 10.

⁶ Zob. Wystąpienia Generalne RPO do Ministra Sprawiedliwości z dnia 18.04.2017 r. i 27.09.2018 r., KMP.570.3.2017.RK.

wykonywania czynności służbowych na terenie Komendy (przesłuchań, rozpytań) oraz w czasie transportu skuci są przez cały czas kajdankami.

Wizytujący byli świadkami doprowadzenia zatrzymanego na przesłuchanie w kajdankach założone na ręce trzymane z przodu. Następnie zostały one zdjęte i założony został nowy komplet, przez funkcjonariusza mającego dokonać przesłuchania. Kajdanki zostały założone na ręce trzymane z przodu. Zatrzymany zachowywał się spokojnie, nie był agresywny.

W ocenie KMPT praktyka stosowania kajdanek przez funkcjonariuszy stwarza ryzyko złego traktowania. Budzi też wątpliwości w odniesieniu do zasady proporcjonalności wskazanej w ustawie o środkach przymusu bezpośredniego. Zgodnie z ustawą kajdanek można użyć m.in. w celu zapewnienia bezpieczeństwa konwoju lub doprowadzenia oraz prewencyjnie, w celu zapobieżenia ucieczce i objawom agresji lub autoagresji⁷. Kajdanki powinny być jednak wykorzystywane proporcjonalnie do stopnia zagrożenia i tylko wówczas, gdy są niezbędne dla celu ich użycia⁸.

W ocenie KMPT kajdanki nie powinny być profilaktycznie stosowane wobec wszystkich osób zatrzymanych, a tylko wtedy, gdy wyraźnie uzasadnia to ocena ryzyka w indywidualnym przypadku. Kajdanki nie powinny być zbyt ciasno zapięte (może to powoływać poważne konsekwencje medyczne) i należy je stosować tylko tak długo, jak jest to absolutnie niezbędne.

Powyższy standard jest zgodny z rekomendacjami Europejskiego Komitetu ds. Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu i Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (CPT) oraz Podkomitetu ds. Prewencji Tortur ONZ (SPT)⁹. Co więcej, CPT wskazuje, że kajdanki nie powinny być stosowane podczas przesłuchań lub rozpytań podejrzanych¹⁰.

Nie powinny być też stosowane jako zasada w czasie transportu¹¹. Ich użycie powinno być uzasadnione oceną ryzyka w konkretnym przypadku, kiedy ich zastosowanie wydaje się

⁷ Zob. art. 11 pkt. 9, 1-11, 13 i 14; art. 13 ust. 1, art. 15 ust. 1 ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej (tekst jednolity Dz. U. z 2018 r. poz. 1834).

⁸ Zob. art. 6 ust. 1 w zw. z art. 12 ust. 1 pkt 2 lit. a) ustawy o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej.

⁹ Zob. Raport CPT z wizyty we Francji, CPT/Inf (2017) 7, § 13; Raport CPT z wizyty na Cyprze, CPT/Inf (2018) 16, § 15; Raport CPT z wizyty w Holandii, CPT/Inf (2017) 1, § 13; Raport CPT z wizyty w Belgii, CPT/Inf (2018) 8, § 18; Raport CPT z wizyty w Hiszpanii, CPT/Inf (2017) 34, § 8; Raport CPT z wizyty w Wielkiej Brytanii, CPT/Inf (2017) 9, § 14; Raport CPT z wizyty w Serbii, CPT/Inf (2016) 21, § 53; Raport CPT z wizyty na Gibraltarze, CPT/Inf (2015) 40, § 11; Raport CPT z wizyty w Rosji, CPT/Inf (2013) 41, § 28; Raport SPT z wizyty w Chile, CAT/OP/CHL/1, § 45-46; Raport SPT z wizyty w Nowej Zelandii, CAT/OP/NZL/1, § 110-112.

¹⁰ Zob. Raport CPT z wizyty w Kosowie, CPT/Inf (2009) 3, § 38.

¹¹ Zob. Raport SPT z wizyty w Nowej Zelandii, CAT/OP/NZL/1, § 110-111; Transport of detainee, Factsheet, June 2018, CPT/Inf (2018) 24, pkt. 3. Security measures.

absolutnie konieczne. Powinny być wówczas stosowane w sposób, który eliminuje ryzyko zranienia osoby konwojowanej¹². Należy unikać zakładania ich za ręce trzymane z tyłu z uwagi na możliwość niewygody dla zatrzymanego i ryzyko obrażeń w razie wypadku.

CPT podkreśla, że konwojowani powinni być przewożeni w bezpiecznych furgonetkach, eliminując w ten sposób konieczność zakładania kajdanek podczas podróży¹³.

O tym, że kajdanki nie powinny być stosowane automatycznie podczas każdego transferu zatrzymanych, mówią też eksperci z Uniwersytetu w Essex. Zwracają oni uwagę na konieczność przeciwdziałania ewentualnym fizycznym uszczerbkom pasażerów, które mogą wystąpić, gdy są oni skuci, a pojazd hamuje lub ulegnie wypadkowi. Stosowanie kajdanek ogranicza bowiem zdolność zatrzymanych do ochrony przed upadkiem¹⁴.

Za niedopuszczalne należy uznać stosowanie kajdanek w trakcie badań lekarskich lub przykuwanie zatrzymanego do łóżka podczas pobytu w szpitalu. Taka praktyka narusza godność człowieka, utrudnia właściwe leczenie, hamuje rozwój właściwej relacji na linii lekarz-pacjent i może być szkodliwa dla obiektywności ustaleń medycznych¹⁵.

4.2. Podstawowe zabezpieczenia chroniące przed torturami

a) Prawo do informacji i mechanizm skargowy

Prawo do informacji stanowi podstawową gwarancję prewencji tortur. Otrzymanie przez osobę pozbawioną wolności zrozumiałych i aktualnych informacji o istotnych kwestiach, np. przysługujących prawach, obowiązujących procedurach, sposobie składania skarg, zwiększa poczucie bezpieczeństwa, pozwala odgrywać aktywną rolę w zabezpieczaniu własnych praw, ułatwia dostęp do mechanizmów skargowych, przez co pełni rolę prewencyjną w zapobieganiu przemocy. Szczególnie istotna jest tutaj sytuacja cudzoziemców, którzy

¹² Zob. Transport of detainee, Factsheet, June 2018, CPT/Inf (2018) 24, pkt. 3. Security measures; Raport CPT z wizyty w Serbii, CPT/Inf (2016) 21, § 53.

¹³ Zob. Transport of detainee, Factsheet, June 2018, CPT/Inf (2018) 24, pkt. 3. Security measures; Raport CPT z wizyty w Irlandii, CPT/Inf (2007) 40, § 101; Raport CPT z wizyty w Wielkiej Brytanii, CPT/Inf (2006) 28, § 23; Raport CPT z wizyty na Węgrzech, CPT/Inf (2006) 20, § 126; Raport CPT z wizyty w Serbii, CPT/Inf (2016) 21, § 53.

¹⁴ Zob. Essex paper 3 Initial guidance on the interpretation and implementation of the UN Nelson Mandela Rules, Penal Reform International Head Office i Human Rights Centre University of Essex, February 2017, Use of restraints, s. 57.

¹⁵ Zob. Raport CPT z wizyty w Hiszpanii, CPT/Inf (96) 9 [Part 1], § 150; Essex paper 3 Initial guidance on the interpretation and implementation of the UN Nelson Mandela Rules, Penal Reform International Head Office i Human Rights Centre University of Essex, February 2017, s. 57 i 163.

najczęściej nie znają języka polskiego oraz prawa i procedur obowiązujących w Polsce.

Znaczenie prawa do informacji i możliwości składania skarg podkreślają też standardy międzynarodowe oraz rekomendacje SPT i CPT¹⁶. W swoim ostatnim sprawozdaniu z działalności w 2017 r. CPT podkreśla, że efektywnie działające mechanizmy skargowe stanowią fundamentalną gwarancję prewencji tortur. Mogą nie tylko łagodzić napięcia między osobami pozbawionymi wolności i personelem, ale także poprzez zapewnienie, że skargi są traktowane poważnie, przyczynić się do budowania pozytywnych relacji. Państwa europejskie powinny więc zapewnić bezpośredni, bezpieczny i poufny dostęp do organów rozpatrujących skargi, który będzie dostępny we wszystkich miejscach zatrzymań. CPT wskazuje też zestaw standardów, które powinny być stosowane, aby był on w pełni efektywny i spełniał swoją zapobiegawczą rolę¹⁷.

W budynku Komisariatu (w tym przy wejściu do jednostki) brak było informacji o możliwości złożenia skargi lub wykazu instytucji stojących na straży praw człowieka. W celu zwiększenia dostępności do zewnętrznych i wewnętrznych mechanizmów skargowych KMPT rekomenduje, by przy wejściu do Komisariatu i na jego terenie wyeksponować:

- dane teleadresowe instytucji stojących na straży praw człowieka - Rzecznika Praw Obywatelskich (wraz z numerem bezpłatnej infolinii 0 800 676 676), Rzecznika Praw Dziecka, wybranych organizacji pozarządowych (np. Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, Stowarzyszenia Amnesty International), właściwej miejscowo Prokuratury, Biura Spraw Wewnętrznych Policji,
- informacje o czasie przyjęć interesantów i możliwości złożenia skargi w strukturze Policji.

¹⁶ Zob. Wzorcowe reguły minimalne Organizacji Narodów Zjednoczonych dotyczące postępowania z więźniami (Reguły Mandeli), Rezolucja przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne ONZ w dniu 17 grudnia 2015 r., Reguły nr 54, 55 i 56.; Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ONZ 43/173 z dnia 9 grudnia 1988 r., Zasada 10; Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z 4 listopada 1950 r. (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284, ze zm.), art. 5 ust. 2; Raport SPT z wizyty w Peru, CAT/OP/PER/1, § 67; Raport SPT z wizyty na Ukrainie, CAT/OP/UKR/3, § 43-44; Raport SPT z wizyty w Togo, CAT/OP/TGO/1, § 77-78; Raport SPT z wizyty na Ukrainie, CAT/OP/UKR/1, § 35-36; Drugi Raport Generalny CPT, CPT/Inf (92) 3, § 37; Dwunasty Raport Generalny CPT, CPT/Inf (2002) 12, § 44; Dwudziesty Siódmy Raport Generalny CPT, CPT/Inf (2018) 4, § 68-91; Raport CPT z wizyty w Polsce, CPT/Inf (2014) 21, § 31.

¹⁷ Dwudziesty Siódmy Raport Generalny CPT, CPT/Inf (2018) 4, § 68-91.

Warto podkreślić, że realizacja powyższego zalecenia nie pociąga za sobą dużych nakładów finansowych, co w odniesieniu do jego znaczenia i skuteczności, przemawia za jego wprowadzeniem.

b) Badanie lekarskie

Mając na względzie skuteczność gwarancji ochronnej przed torturami, jaką jest nienależne badanie lekarskie osoby zatrzymanej (zob. pkt. 3.1 raportu), KMPT rekomenduje poddawanie badaniom lekarskim wszystkich zatrzymanych. Poza wartością prewencyjną takiego badania pozwoliłoby ono na zdiagnozowanie u zatrzymanych dolegliwości zdrowotnych, które niekoniecznie muszą być zgłoszone funkcjonariuszom Policji.

Mimo, iż podczas wizytacji delegacja nie otrzymała informacji o asyście funkcjonariuszy podczas badań lekarskich, KMPT mając na względzie praktykę spotykaną w innych komisariatach w Polsce, chciałby prewencyjnie podkreślić znaczenie poufności badań medycznych i jego roli w zapobieganiu złemu traktowaniu zatrzymanych. Obecność funkcjonariusza podczas badania osłabia mechanizm zapobiegawczy mający przeciwdziałać przemocy. W obecności policjanta zatrzymany może nie czuć się na tyle swobodnie, by opowiedzieć lekarzowi o sposobie w jaki był traktowany oraz udzielić pełnych informacji dotyczących swojego stanu zdrowia, przyjmowanych leków, leczenia czy odbytych konsultacji psychiatrycznych. Taka praktyka rodzi też ryzyko naruszenia intymności zatrzymanego, poszanowania jego godności i tajemnicy lekarskiej.

Doświadczenie KMPT wskazuje, że obecność funkcjonariusza podczas badania jest szkodliwa dla budowania właściwej relacji pomiędzy lekarzem, a pacjentem i zwykle nie jest konieczna z punktu widzenia bezpieczeństwa personelu medycznego, czy udaremnienia ucieczki.

Jedyną sytuacją, w której dopuszczalny jest udział funkcjonariusza w trakcie badania jest sytuacja, gdy lekarz lub inny pracownik służby zdrowia wprost poprosi o taką asystę (np. w obawie o bezpieczeństwo). Taka sytuację reguluje rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 13 września 2012 r. w sprawie badań lekarskich osób zatrzymanych przez Policję (Dz.U. z 2012 r., poz. 1102), które stanowi: *Decyzję o obecności policjanta w trakcie badania lekarskiego osoby zatrzymanej podejmuje lekarz wykonujący to badanie* (§ 4 ust. 2).

Obecność funkcjonariuszy podczas badań jako zasadę, krytykował również CPT w kolejnych raportach z wizyt okresowych w Polsce (w 2009 r., 2013 r. i 2017 r.). Komitet

zalecał wówczas polskim władzom, by wszystkie badania lekarskie były przeprowadzane poza zasięgiem słuchu oraz, jeżeli lekarz nie zarządzi inaczej, poza zasięgiem wzroku funkcjonariuszy Policji. Zachęcał też do wypracowania alternatywnych rozwiązań mających na celu pogodzenie wymogów bezpieczeństwa i zasady tajemnicy lekarskiej¹⁸.

Na odpowiedni standard badań lekarskich aresztantów zwraca też uwagę SPT. W ostatnim raporcie z wizyty na Ukrainie w 2016 r., Podkomitet zwrócił uwagę na fakt realizacji badań medycznych w obecności osób nie wchodzących w skład personelu medycznego (np. członków konwoju, strażników). Wskazał, że taka praktyka narusza poufność badania i może zniechęcać do dyskusji na temat obrażeń powstałych w wyniku tortur i złego traktowania. SPT zalecił władzom Ukrainy, by wszystkie badania odbywały się z zachowaniem zasady poufności lekarskiej, w obecności wyłącznie personelu medycznego¹⁹.

c) Dostęp do prawnika

W dyżurce przy wejściu do jednostki znajdowała się lista adwokatów i radców prawnych świadczących pomoc prawną na terenie właściwości odpowiednich samorządów prawniczych. Z relacji funkcjonariuszy wynikało, że zatrzymany jest niezwłocznie informowany o jej istnieniu i w przypadku zgłoszenia takiej chęci, jest mu ona udostępniana. Taką praktykę należy ocenić pozytywnie.

Zmiany wymaga jednak sposób organizacji spotkań obrońców i pełnomocników z klientami. Z rozmów z personelem wynikało bowiem, że prawnik nie ma możliwości swobodnej rozmowy z zatrzymanym lub osobą przesłuchiwaną. Kontakt jest możliwy wyłącznie w obecności funkcjonariusza, w pokojach służbowych policjantów. Komendant wskazał także na możliwość rozmowy z prawnikiem w pokoju służącym do przyjmowania zawiadomień o przestępstwie (posiada on lustro weneckie, wtedy policjant znajduje się w innym pomieszczeniu i jedynie obserwuje rozmowę). Z relacji funkcjonariuszy wynikało jednak, że ten wariant nie jest przez nich stosowany. Ponadto wykorzystanie tego pokoju nie zawsze jest możliwe z uwagi na jego przeznaczenie. W czasie wizytacji delegacji KMPT pokój ten był zajęty przez interesantów składających zawiadomienie o przestępstwie.

¹⁸ Zob. Raport CPT z wizyty w Polsce, CPT/Inf (2014) 21, § 30; Raport CPT z wizyty w Polsce, CPT/Inf (2011) 20, § 28; Raport CPT z wizyty w Polsce, CPT/Inf (2018) 39, § 27.

¹⁹ Zob. Raport SPT z wizyty na Ukrainie, CAT/OP/UKR/3, § 53 i 58.

W ocenie KMPT kontakt prawnika z klientem powinien mieć charakter absolutnie poufny i odbywać się poza zasięgiem wzroku i słuchu funkcjonariusza. Inna praktyka stwarza ryzyko, że osoba pozostająca w dyspozycji Policji, w obawie o możliwość odwetu za przekazane informacje, nie poinformuje prawnika o faktycznym sposobie traktowania oraz nie pokaże posiadanych obrażeń.

Zgodnie z Kodeksem postępowania karnego zatrzymanemu na jego żądanie należy niezwłocznie umożliwić nawiązanie w dostępnej formie kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym, a także bezpośrednio z nimi rozmowę. Jedyne w wyjątkowych wypadkach, uzasadnionych szczególnymi okolicznościami, zatrzymujący może zastrzec, że będzie obecny przy takiej rozmowie²⁰.

Nadzorowanie przez funkcjonariuszy spotkań zatrzymanego z obrońcą spotkało się z krytyką CPT. W raportach z wizyt okresowych w Polsce CPT wskazał, że taka praktyka jest całkowicie nie do zaakceptowania i zalecił, by w każdym przypadku osoby zatrzymane przez Policję, mogły skorzystać ze swojego prawa do skonsultowania się z prawnikiem na osobności²¹.

CPT podkreśla, że *prawo dostępu do prawnika musi obejmować prawo do spotkania się z nim na osobności. Rozumiana jako gwarancja przeciwko niewłaściwemu traktowaniu (niezależnie od środków służących zapewnieniu sprawiedliwego procesu sądowego), fizyczna obecność prawnika jest niezbędna dla realizacji tego prawa przez zatrzymanego. Jest to jedyny sposób umożliwiający dokonanie rzetelnej oceny stanu fizycznego i kondycji psychicznej takiej osoby. W przypadku, gdy spotkanie z prawnikiem nie ma miejsca na osobności, osoba zatrzymana może nie czuć się na tyle swobodnie, by móc bez skrępowania wskazać sposób, w jaki jest traktowana*²². CPT wskazuje też, że obecność funkcjonariusza Policji podczas rozmowy z obrońcą jest też sprzeczna z zasadą poufności kontaktów między prawnikami, a osobami, którym pomagają²³.

Na konieczność zapewnienia przez władze absolutnej poufności komunikacji między prawnikiem, a klientem wskazuje też SPT²⁴.

²⁰ Zob. art. 245 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (tekst jednolity Dz.U. z 2018 r., poz. 1987).

²¹ Zob. Raporty CPT z wizyt w Polsce, CPT/Inf (2018) 39, § 26; CPT/Inf (2014) 21, § 26; CPT/Inf (2011) 20, § 27.

²² Zob. Raport CPT z wizyty w Polsce, CPT/Inf (2014) 21, § 26.

²³ Raport CPT z wizyty w Polsce, CPT/Inf (2011) 20, § 27.

²⁴ Zob. Raport SPT z wizyty na Ukrainie, 18 maj 2017 r., CAT/OP/UKR/3, § 47-52.

KMPT zaleca zapewnienie poufności komunikacji między obrońcami lub pełnomocnikami, a ich klientami.

d) Monitoring i nagrywanie przesłuchań

Pokoje służbowe funkcjonariuszy, w których prowadzone są przesłuchania i rozpytania nie są monitorowane. Na terenie Komisariatu nie ma też oddzielnych pokoiw przesłuchań. Czynności prowadzi się w pokojach policjantów. Przesłuchania nie są zazwyczaj nagrywane, mimo iż procedura karna przewiduje możliwość rejestracji obrazu lub dźwięku²⁵. Taka sytuacja w przypadkach braku obecności osoby trzeciej (np. obrońcy) stwarza ryzyko złego traktowania.

CPT kilkakrotnie podkreślał, że rejestracja przesłuchań w formie elektronicznej (audio i/lub wideo) stanowi ważną dodatkową ochronę przed złym traktowaniem osób zatrzymanych. Dlatego też zaleca systematyczne rejestrowanie takich czynności. Rejestracji powinno też podlegać wstępne rozpytanie przez oficerów operacyjnych. CPT zaleca ponadto wyposażenie komisariatów w specjalne sale przesłuchań ze sprzętem audio i / lub wideo do rejestrowania przesłuchań policyjnych²⁶.

W ocenie CPT rejestracja czynności policyjnych może zapewnić kompletny i autentyczny zapis przebiegu rozmowy z zatrzymanym, znacznie ułatwiając w ten sposób zbadanie wszelkich zarzutów złego traktowania. Taki instrument służy też ochronie samych funkcjonariuszy przed bezpodstawnymi zarzutami fizycznego znęcania się lub nacisku psychologicznego. Elektroniczna rejestracja przesłuchań i rozpytań zmniejsza także możliwość, że oskarżeni fałszywie zaprzeczą, że w ogóle złożyli oświadczenia określonej treści²⁷.

Eksperti podkreślają ponadto, że rejestracja przesłuchań policyjnych umożliwia zachowanie oryginalnych dowodów komunikacji werbalnej, ogranicza skargi na nadużycia policji i może być też przydatna do celów szkoleniowych²⁸. Zmniejsza też ryzyko osłabienia

²⁵ Zob. art. 147 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (tekst jednolity Dz.U. z 2018 r., poz. 1987).

²⁶ Zob. Raport CPT z wizyty w Serbii, CPT/Inf (2018) 21, § 16; Raport CPT z wizyty w Azerbejdżanie, CPT/Inf (2018) 37, § 42; Raport CPT z wizyty na Litwie, CPT/Inf (2018) 2, § 23; Raport CPT z wizyty w Serbii, CPT/Inf (2016) 21, § 30; Raport CPT z wizyty w Rosji, CPT/Inf (2013) 41, § 28, pkt. 3.

²⁷ Zob. Raport CPT z wizyty w Azerbejdżanie, CPT/Inf (2018) 37, § 42, przypis 5; Raport CPT z wizyty na Litwie, CPT/Inf (2018) 2, § 23, przypis 7.

²⁸ Zob. Seminar Report Seminar on combatting torture during police custody and pre-trial detention 22-23 March 2018 in Copenhagen, Denmark.

dowodów z uwagi na wątpliwości, czy zeznanie lub wyjaśnienie zostało złożone dobrowolnie. Wyłączenie takich dowodów stwarza ogromne koszty dla wymiaru sprawiedliwości²⁹.

KMPT zaleca rejestrację dźwięku i obrazu podczas przesłuchań. Rekomenduje też utworzenie specjalnych pokoi, wyposażonych w system rejestracji audio-wideo, przeznaczonych do przesłuchań i rozpytań.

e) Rejestry

Wszystkie osoby wchodzące na teren Komisariatu powinny być, co do zasady, ewidencjonowane w specjalnym rejestrze – *książce wejść do budynku KP VIII*. W książce odnotowuje się: imię i nazwisko interesanta, datę i godzinę wejścia, nr pokoju. Wpisy prawdopodobnie nie są dokonywane systematycznie, gdyż ostatni dokonany był w dniu 20 czerwca 2018 r.

W książce nie odnotowuje się godziny wyjścia z budynku. Jak ustaliła delegacja do książki nie są też wpisywane osoby wezwane na przesłuchanie. Wchodzą one do budynku w asyście funkcjonariusza prowadzącego sprawę.

KMPT zaleca systematyczne rejestrowanie obecności wszystkich osób przebywających na terenie Komisariatu, niezależnie od przyczyny (w tym także osób wezwanych na przesłuchanie lub rozpytanie, zatrzymanych i przymusowo doprowadzonych na czynności procesowe). Zapisy powinny określać też datę i godzinę opuszczenia Komisariatu lub wzmiankę o przewiezieniu zatrzymanego w inne miejsce (np. do Prokuratury, sądu, aresztu, szpitala, na czynności procesowe itd.). Taki sposób prowadzenia rejestru pozwoli na określenie czasu przebywania osób w placówce oraz wzmocni transparentność realizowanych czynności służbowych. Prewencyjnie warto też przypomnieć funkcjonariuszom o obowiązku systematycznego odnotowywania w książce wejść wymaganych informacji.

Warto podkreślić, że dobrze prowadzony rejestr pobytu osób w jednostce stanowi ważne zabezpieczenie przed złym traktowaniem osób pozostających pod nadzorem Policji. Chroni też samych funkcjonariuszy przed fałszywymi pomówieniami ze strony zatrzymanych, a ich przełożonym ułatwia wykonywanie właściwego nadzoru i kontroli.

Na kwestię właściwego rejestrowania obecności wszystkich osób przebywających w komisariatach policji, zwracał uwagę CPT podczas wizyt na Ukrainie. Zalecił wówczas władzom, by obecność każdej osoby na komisariacie (niezależnie od przyczyny) była

²⁹ Zob. 2017 Symposium on Procedural Safeguards in the first hours of police custody Outcome Report, APT, s. 22.

odpowiednio rejestrowana. Zapisy powinny określać w szczególności: kto został doprowadzony lub wezwany, przez kogo, na czyje zlecenie, o której godzinie, z jakiego powodu, w jakim charakterze (podejrzany, świadek, itp.), komu została przekazana dana osoba i kiedy osoba opuściła pomieszczenia policji. Wszyscy funkcjonariusze powinni zostać też przeszkoleni w tym zakresie³⁰.

4.3. Materialne warunki zatrzymania

a) Pomieszczenia służbowe

Stan materialny pomieszczeń służbowych, w szczególności pokoi funkcjonariuszy, gdzie prowadzone są przesłuchania i rozpytania wymaga poprawy. Pokoje były mocno wyeksploatowane, ze zniszczoną podłogą i wybrakowanymi meblami.

Podczas wizyty delegacja została poinformowana o planowanym generalnym remoncie Komisariatu, który miał się rozpocząć jeszcze w 2018 r. Remont miał potrwać 2,5 roku. W tym czasie Komisariat miał funkcjonować w budynku na ul. Ujastek 1.

W dniu 10 września 2018 r. KMPT zwrócił się do Komendanta Wojewódzkiego Policji w Krakowie o udzielenie szczegółowych informacji dotyczących zakresu prac remontowych, terminu rozpoczęcia i zakończenia prac oraz przeznaczonych środków finansowych³¹. Do chwili sporządzenia niniejszego raportu nie wpłynęła odpowiedź w tej sprawie. KMPT ponawia więc prośbę o udzielenie szczegółowych informacji dotyczących planowanych prac remontowych.

b) Środki transportu

Delegacja dokonała inspekcji samochodów służbowych służących do transportu osób zatrzymanych, mając na względzie uwagi i rekomendacje SPT oraz opublikowane w 2018 r. standardy CPT³².

W ocenie KMPT standard przewozu zatrzymanych wymaga znacznej poprawy. Zastrzeżenia budzą dwie furgonetki: nr G141 (nr rejestracyjny HPG B197) oraz G179 (nr rejestracyjny HPG B446). Zatrzymani są konwojowani w tylnej części pojazdów, mogącej pomieścić maksymalnie 2 osoby. Siedzą na niewielkiej przestrzeni, naprzeciwko siebie.

³⁰ Zob. Raporty CPT z wizyty na Ukrainie: CPT/Inf (2014) 15, § 71; CPT/Inf (2017) 15, § 17; CPT/Inf (2018) 41, § 29, 44-45.

³¹ Pismo z dnia 10 września 2019 r., znak KMP.570.22.2018.RK.

³² Zob. Transport of detainee, Factsheet, June 2018, CPT/Inf (2018) 24.

W części dla osób pozbawionych wolności brak jest pasów bezpieczeństwa oraz sygnalizacji umożliwiającej nawiązanie łączności z funkcjonariuszami. Wnętrze pojazdów nie jest monitorowane.

Wnętrza pojazdów nie są odpowiednio wentylowane. Pojazdy są zamykane kratą, przesłoniętą plastikową szybą. Nie ma okna umożliwiającego dostęp świeżego powietrza i światła naturalnego.

W czasie inspekcji wnętrza pojazdów było odrapane i było w nich brudno. W jednym z nich, w części dla osób zatrzymanych widoczne były czerwone plamy (towarzyszący delegacji funkcjonariusz stwierdził, że jest to prawdopodobnie lakier z przewożonych akt postępowania).

Z rozmów z funkcjonariuszami wynikało, że w przypadku potrzeby transportu osoby poruszającej się na wózku inwalidzkim zostanie ona przewieziona w środkowej części pojazdu, przeznaczonej dla funkcjonariuszy. Ta część również nie posiada pasów bezpieczeństwa.

KMPT chciałby w tym miejscu przywołać standardy międzynarodowe dotyczące środków transportu służących do przewozu osób zatrzymanych. Bez względu na powody przeniesienia osób pozbawionych wolności z miejsca zatrzymania do innego miejsca, transport powinien zawsze odbywać się w humanitarny i bezpieczny sposób³³. Reguły Mandeli wskazują, że *transport więźniów w środkach transportu z niedostateczną wentylacją lub oświetleniem lub w jakikolwiek inny sposób, który poddawałby ich niepotrzebnym cierpieniom fizycznym, jest zabroniony*³⁴. Osobom konwojowanym należy zapewnić odpowiednie warunki transportu, z uwzględnieniem właściwego oświetlenia, wentylacji, temperatury, przestrzeni osobistej, higieny, żywienia i wody pitnej, dostępu do świeżego powietrza i opieki zdrowotnej³⁵.

Transport powinien odbywać się w przystosowanych do tego celu pojazdach, z należyтым uwzględnieniem wszystkich odpowiednich wymogów bezpieczeństwa w celu ochrony zatrzymanych. Liczba przetrzymywanych osób zatrzymanych nie powinna

³³ Tamże, Introduction.

³⁴ Zob. Wzorcowe reguły minimalne Organizacji Narodów Zjednoczonych dotyczące postępowania z więźniami (Reguły Mandeli), Rezolucja przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne ONZ w dniu 17 grudnia 2015 r., Reguła nr 73.

³⁵ Tamże, Reguła nr 42: *Wszyscy więźniowie będą mieli zapewnione ogólne warunki bytowe ujęte w tych regulach, w tym te związane z oświetleniem, wentylacją, temperaturą, higieną, żywieniem, wodą pitną, dostępem do otwartej przestrzeni i ćwiczeń fizycznych, higieną osobistą, opieką zdrowotną i odpowiednią przestrzenią osobistą.* Powyższa reguła ma zastosowanie również do warunków transportu. Zobacz też Raport SPT z wizyty w Nowej Zelandii, CAT/OP/NZL/1, § 112; Guidance Document on the Nelson Mandela Rules – Implementing the United Nations revised Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners, OSCE ODIHR and PRI 2018, s. 40.

przekraczać pojemności pojazdów używanych do tego celu. Zatrzymani nie powinni stać w trakcie podróży z powodu braku miejsca do siedzenia³⁶.

Środki transportu wykorzystywane do przewozu zatrzymanych do i ze szpitala powinny uwzględniać ich stan zdrowia³⁷. Osoby chore nie powinny być transportowane razem ze zdrowymi³⁸.

Standardy CPT wskazują też normę powierzchniową dla części pojazdu, w której transportowani są zatrzymani. Powinny mieć one następującą powierzchnię³⁹:

- w przypadku pojedynczych kabin – nie mniej niż 0,6 m². Kabin o mniejszej powierzchni nie powinny być używane do przewozu osób, bez względu na czas transportu. Pojedyncze kabiny o powierzchni 0,6 m² można uznać za dopuszczalne w przypadku krótkich podróży, jednakże kabiny używane do dłuższych odległości powinny być znacznie większe;
- w przypadku przedziałów lub kabin przeznaczonych do przewozu więcej niż jednego osadzonego na krótkie odległości - nie mniej niż 0,4 m² powierzchni na osobę, a najlepiej więcej. W przypadku dłuższych podróży, przedziały powinny oferować co najmniej 0,6 m² przestrzeni osobistej.

Wszystkie pojazdy transportowe powinny być czyste, wystarczająco oświetlone i wentylowane oraz odpowiednio ogrzewane⁴⁰.

Powinny być też wyposażone w odpowiednie urządzenia zabezpieczające, np. pasy bezpieczeństwa. Ich brak stanowi zagrożenie dla bezpieczeństwa konwojowanych osób, w szczególności, gdy przebywają one w kajdankach (i to nie tylko w razie wypadku, ale także w sytuacji nieoczekiwanego hamowania)⁴¹. Uwagi w zakresie stosowania kajdanek podczas transportu przedstawiono w pkt. 4.1. raportu.

³⁶ Zob. Transport of detainee, Factsheet, June 2018, CPT/Inf (2018) 24, pkt. 2. Safety measures. Zobacz także Raporty SPT z wizyt w Brazylii: CAT/OP/BRA/1, § 83 i 127; CAT/OP/BRA/3, § 16.

³⁷ Zob. Transport of detainee, Factsheet, June 2018, CPT/Inf (2018) 24, pkt. 4. Health issues.

³⁸ Zob. Raport SPT z wizyty w Rumunii, CAT/OP/ROU/1, § 110; Raport CPT z wizyty w Hiszpanii, CPT/Inf (96) 9 [Part 1], § 150.

³⁹ Zob. Transport of detainee, Factsheet, June 2018, CPT/Inf (2018) 24, pkt. 1. Material conditions.

⁴⁰ Tamże. Zobacz także Raport SPT z wizyty na Ukrainie, CAT/OP/UKR/3, § 87-90; Raport SPT z wizyty w Rumunii, CAT/OP/ROU/1, § 108-110.

⁴¹ Zob. Transport of detainee, Factsheet, June 2018, CPT/Inf (2018) 24, pkt. 2. Safety measures. Zobacz także Raport CPT z wizyty w Holandii, CPT (2016) 62, § 29; Raport CPT z wizyty w Polsce, CPT/Inf (2011) 20, § 80; Raport CPT z wizyty na Andorze, CPT/Inf (2012) 28, § 25.

Pojazdy transportowe powinny być wyposażone w środki umożliwiające zatrzymanym komunikację z konwojującym personelem⁴².

KMPT zaleca dokonanie przeglądu użytkowanych środków transportu w świetle powyższych standardów w celu zapewnienia, że zatrzymani nie są narażeni na niepotrzebne trudności fizyczne. Pojazdy nie spełniające powyższych wymogów powinny zostać wycofane z użytkowania.

4.4. Personel

KMPT widzi potrzebę merytorycznego wsparcia funkcjonariuszy. Z udostępnionego wizytującym wykazu szkoleń z lat 2017-2018 wynika, że policjanci są szkoleni m.in. z:

- a) w przypadku szkoleń i kursów zewnętrznych realizowanych poza Komisariatem – konwojowania i doprowadzania osób zatrzymanych, taktyki i techniki przesłuchań, taktycznych aspektów prowadzenia postępowań w sprawach nieletnich, taktyki i techniki interwencji, udzielania pierwszej pomocy (w tym kwalifikowanej pierwszej pomocy), komunikowania się z osobami głuchymi i przeciwdziałania stosowaniu tortur;
- b) w przypadku szkoleń wewnętrznych, realizowanych w formie zorganizowanej – procedury skargowej i dyscyplinarnej, prawidłowego kwalifikowania czynności w notatnikach służbowych oraz przenoszenia danych do SESPoL, kontroli osobistej, legitymowania, przeszukania, taktycznych aspektów zatrzymania, doprowadzenia i konwojowania osób, zabezpieczania i rejestrowania dowodów rzeczowych, roli Biura Spraw Wewnętrznych w przeciwdziałaniu przestępczości w Policji oraz Programie modernizacji Policji na lata 2017-2020, właściwego sprawowania nadzoru nad osobami zatrzymanymi, kryminalistycznej problematyki przesłuchania i innych czynności z udziałem świadka, biegłego i podejrzanego. Omawiane są również wnioski końcowe płynące z postępowań dyscyplinarnych i wyjaśniających.

KMPT zaleca, by do programów szkoleń i kursów policyjnych włączyć zagadnienia związane z: Protokołem stambulskim, zapobieganiem i minimalizowaniem użycia przemocy w chwili zatrzymania, komunikacją interpersonalną, sposobami radzenia sobie ze stresem, przeciwdziałaniem wypaleniu zawodowemu. KMPT zachęca też, by szkoleniami z zakresu ochrony praw człowieka i przeciwdziałania torturom objąć większą niż dotychczas liczbę

⁴² Zob. Transport of detainee, Factsheet, June 2018, CPT/Inf (2018) 24, pkt. 2 Safety measures. Zobacz także Raport CPT z wizyty w Serbii, CPT/Inf (2016) 21, § 53.

funkcjonariuszy. Z przedstawionego KMPT wykazu szkoleń na lata 2017-2018 wynika bowiem, że jedyne szkolenie w tym zakresie miało miejsce w 2017 r. w Komendzie Miejskiej Policji w Krakowie. W ramach doskonalenia zawodowego przeszkolono wówczas 2 funkcjonariuszy. Konieczne jest też systematyczne odświeżanie wiedzy we wskazanych obszarach.

Szkolenie funkcjonariuszy jest bowiem, jak wskazuje SPT, mechanizmem zapobiegania torturom. Powinno ono obejmować funkcjonariuszy na wszystkich poziomach, mieć charakter prewencyjny, przekrojowy oraz zawierać zasady i standardy w zakresie ochrony praw człowieka, ukierunkowane na zapobieganie torturom i innemu okrutnemu, nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu⁴³.

SPT podkreśla również, że personel policyjny powinien być odpowiednio zmotywowany, wynagradzany oraz świadomy w zakresie praw człowieka. Należy też wprowadzić wewnętrzne mechanizmy monitorowania jego pracy w celu zapewnienia przestrzegania międzynarodowych standardów praw człowieka⁴⁴.

CPT z kolei podkreśla znaczenie rozwijania u funkcjonariuszy umiejętności komunikacji interpersonalnej, opartej na poszanowaniu godności człowieka. Taka umiejętność doprowadzi do zmniejszenia napięć i pozwoli funkcjonariuszowi na rozładowanie sytuacji, które w przeciwnym wypadku mogłyby przekształcić się w przemoc⁴⁵.

W raporcie z wizyty w Polsce w 2017 r. CPT wskazał na konieczność przeszkolenia policjantów z zakresu zapobiegania i minimalizowania użycia przemocy w chwili zatrzymania⁴⁶.

W ocenie KMPT odpowiednio dobrany i wyszkolony personel policyjny jest w stanie prawidłowo wykonywać swoje obowiązki, bez uciekania się do przemocy. Stanowi też skuteczną gwarancję chroniącą osoby pozbawione wolności przed torturami. Dzięki swojej wiedzy i doświadczeniu oraz możliwości kontaktu z zatrzymanymi, ma możliwość bieżącego monitorowania ich zachowania i wyłapywania niepokojących sygnałów, świadczących o złym traktowaniu. Może także podjąć skuteczne środki zaradcze, w przypadku stwierdzenia niepokojących zdarzeń (np. poprzez podjęcie interwencji, udzielenie pomocy, czy zgłoszenie położonym swoim obaw i podejrzeń). Dlatego ważne jest, by był on odpowiednio

⁴³ Zob. Raport SPT z wizyty w Meksyku, CAT/OP/MEX/1, § 95.

⁴⁴ Raport SPT z wizyty na Ukrainie, CAT/OP/UKR/1, § 24.

⁴⁵ Zob. Drugi Raport Generalny, CPT/Inf (92) 3, § 59-60.

⁴⁶ Zob. Raport CPT z wizyty w Polsce, CPT/Inf (2018) 39, § 21.

zmotywowany, świadomy w zakresie praw człowieka i postrzegał przemoc wobec zatrzymanych jako niedopuszczalny brak profesjonalizmu, rzutujący na wizerunek całej Policji.

KMPT zachęca też do wkładania wysiłku w budowanie kultury organizacyjnej, która będzie propagować odpowiednie zachowanie personelu i zachęcać funkcjonariuszy do przeciwdziałania niewłaściwemu traktowaniu przez ich współpracowników oraz raportowanie takich przypadków.

KMPT rekomenduje też zapoznanie policjantów z *Podręcznikiem skutecznego badania i dokumentowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania (Protokołem Stambulskim)*. Stosowanie tego dokumentu rekomenduje sygnatariuszom OPCAT - SPT⁴⁷.

Protokół Stambulski zawiera m.in. standardy międzynarodowe w zakresie ochrony praw człowieka i prewencji tortur oraz wskazówki dotyczące prowadzenia skutecznych dochodzeń w sprawach o tortury, np. w zakresie metodyki przesłuchań ofiary i świadka, pozyskiwania i zabezpieczania dowodów rzeczowych (w tym dowodów natury medycznej), informacji które należy pozyskać w toku śledztwa, gromadzenia i analizowania dokumentacji. Zwraca też uwagę na psychiczne skutki tortur i ryzyko retraumatyzacji ofiary. Powyższy podręcznik będzie zatem cennym narzędziem szkoleniowym policjantów.

5. Zalecenia

Na podstawie art. 19 OPCAT Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur zaleca:

I. Komendantowi VIII Komisariatu Policji w Krakowie:

1. Stosowanie kajdanek tylko wtedy, gdy wyraźnie uzasadnia to ocena ryzyka w indywidualnym przypadku. Kajdanki nie powinny być zbyt ciasno zapięte i należy je stosować tylko tak długo, jak jest to absolutnie niezbędne (pkt. 4.1. raportu);
2. Wyeksponowanie w widocznych miejscach przy wejściu do Komisariatu oraz na jego terenie danych teleadresowych: instytucji stojących na straży praw człowieka - Rzecznika Praw Obywatelskich (wraz z numerem bezpłatnej infolinii 0 800 676 676), Rzecznika Praw Dziecka, wybranych organizacji pozarządowych (np.

⁴⁷ Zob. Raport SPT z wizyty w Peru, CAT/OP/PER/1, § 20; Raport z wizyty SPT na Ukrainie, CAT/OP/UKR/1, § 46-48; Raport SPT z wizyty w Brazylii, CAT/OP/BRA/1, § 38-39.

Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, Stowarzyszenia Amnesty International), właściwej miejscowo Prokuratury, Biura Spraw Wewnętrznych Policji oraz informacji o czasie przyjęć interesantów i możliwości złożenia skargi w strukturze Policji (pkt. 4.2. pkt. a raportu);

3. Poddawanie badaniom lekarskim wszystkich zatrzymanych (pkt. 3.1 i 4.2. pkt b raportu);
4. Zapewnienie poufności komunikacji między obrońcami lub pełnomocnikami, a ich klientami. Kontakt z prawnikiem powinien odbywać się poza zasięgiem wzroku i słuchu funkcjonariusza (pkt. 4.2. pkt c raportu);
5. Rejestrację dźwięku i obrazu podczas przesłuchań (pkt. 4.2. pkt. d raportu);
6. Utworzenie specjalnych pokoi, wyposażonych w system rejestracji audio-wideo, przeznaczonych do przesłuchań i rozpytań (pkt. 4.2. pkt. d raportu);
7. Systematyczne rejestrowanie w książce wejść obecności wszystkich osób przebywających na terenie Komisariatu, niezależnie od przyczyny (w tym także osób wezwanych na przesłuchanie lub rozpytanie, zatrzymanych i przymusowo doprowadzonych na czynności procesowe). Zapisy powinny określać też datę i godzinę opuszczenia Komisariatu lub wzmiankę o przewiezieniu zatrzymanego w inne miejsce (np. do Prokuratury, sądu, aresztu, szpitala, na czynności procesowe itd.). Prewencyjnie warto też przypomnieć funkcjonariuszom o obowiązku systematycznego odnotowywania w rejestrze wymaganych informacji (pkt. 4.2. pkt. e raportu);
8. Dokonanie przeglądu użytkowanych środków transportu w świetle standardów wskazanych w pkt. 4.3. pkt. b) raportu, w celu zapewnienia, że zatrzymani nie są narażeni na niepotrzebne trudności fizyczne. Pojazdy nie spełniające powyższych wymogów powinny zostać wycofane z użytkowania;
9. Włączenie do programów szkoleń i kursów policyjnych zagadnień związanych z: Protokołem stambulskim, zapobieganiem i minimalizowaniem użycia przemocy w chwili zatrzymania, komunikacją interpersonalną, sposobami radzenia sobie ze stresem, przeciwdziałaniem wypaleniu zawodowemu oraz objęcie większej niż dotychczas liczby funkcjonariuszy szkoleniami z zakresu ochrony praw człowieka i przeciwdziałania torturom. Konieczne jest też systematyczne odświeżanie wiedzy we wskazanych przez obszarach (pkt. 4.4. raportu).

II. Komendantowi Wojewódzkiemu Policji w Krakowie:

1. Zapewnienie środków finansowych na realizację powyższych zaleceń, wymagających nakładów finansowych;
2. Udzielenie szczegółowych informacji dotyczących zakresu prac remontowych Komisariatu, terminu rozpoczęcia i zakończenia prac oraz przeznaczonych środków finansowych (pkt. 4.3. pkt. a raportu).